Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Tranziția digitală în regiunea euromediteraneeană”

(aviz din proprie inițiativă)

(2023/C 100/10)

Raportoare: **Dolores SAMMUT BONNICI**

Decizia Adunării Plenare	20.1.2022
Temei juridic	Articolul 52 alineatul (2) din Regulamentul de procedură
	Aviz din proprie inițiativă
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru relații externe
Data adoptării în secțiune	16.11.2022
Data adoptării în sesiunea plenară	14.12.2022
Sesiunea plenară nr.	574
Rezultatul votului (voturi pentru/ voturi împotrivă/abțineri)	181/0/3

1. **Concluzii**

1.1. Tranziția digitală revoluționează toate aspectele vieții de zi cu zi, prezentând beneficii semnificative din punctul de vedere al eficienței și permițându-le utilizatorilor să ducă o viață mai satisfăcătoare. Ea este considerată un pilon al rezilienței în perioada post-COVID-19 și s-a accelerat exponențial de la începutul pandemiei, în special prin acțiunile UE în domeniul digital, pe care strategia de atenuare a crizei generate de COVID-19 le-a dovedit a fi eficace.

1.2. Beneficiile digitalizării sunt bine-cunoscute în sectoare precum învățământul online, sănătatea digitală, guvernarea electronică, afacerile agricole, e-justiția și serviciile bancare electronice. Numeroase guverne din regiunea mediteraneeană promovează aceste sectoare, însă eforturile nu sunt omogene la nivelul regiunii și pot duce la un decalaj digital și mai accentuat între țări. Prin urmare, este esențial să se furnizeze infrastructura necesară pentru sprijinirea acestor tehnologii.

1.3. Decalajul digital în ceea ce privește accesul și utilizarea există nu numai între diferite țări mediteraneene, ci și în interiorul țărilor din regiune, zonele rurale și cele îndepărtate, lucrătorii informali, femeile și vârstnicii fiind categoriile cele mai dezavantajate. Astfel, pentru a nu exacerba inegalitățile existente, eforturile de reducere a decalajului digital sunt esențiale atât la nivel regional, cât și la nivel național.

1.4. Conectivitatea digitală devine un drept pentru fiecare ființă umană. Foaia de parcurs pentru cooperarea digitală a Secretarului General al ONU a stabilit deja un set de obiective pentru 2030. În schimb, „dreptul de a se deconecta” este o chestiune dezbătută și o realitate într-o serie de țări europene.

1.5. Având în vedere ratele foarte ridicate ale șomajului în rândul tinerilor, competențele digitale sunt esențiale și, prin urmare, ar trebui integrate în programele de formare destinate tinerilor din regiune. O politică eficientă în domeniul pieței forței de muncă în regiune va urmări să îi facă pe tineri nu numai utilizatori, ci și producători de tehnologie. Atât ocuparea forței de muncă, cât și antreprenoriatul în acest domeniu reprezintă parcursuri profesionale foarte promițătoare.

1.6. Este nevoie de un cadru juridic solid pentru a-i proteja pe utilizatori împotriva riscurilor digitale precum atacurile cibernetice și pentru a garanta că mecanismele de protecție a datelor respectă drepturile omului privind confidențialitatea digitală. Indicele de securitate cibernetică furnizat de Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (UIT) măsoară angajamentul țărilor în ce privește securitatea cibernetică la nivel mondial. Indicele arată, în general, niveluri de securitate mai ridicate în regiunea nord-mediteraneeană, în timp ce, în rândul țărilor din sudul Mediteranei, Egiptul este cel mai performant.

1.7. De asemenea, trebuie să se asigure o piață digitală echitabilă și competitivă în contextul giganților digitali. Există un decalaj semnificativ la nivelul cadrului juridic digital al țărilor din nordul și sudul Mării Mediterane. Se poate evidenția lipsa unei autorități independente responsabile cu promovarea tranziției digitale în regiunea sud-mediteraneeană.

1.8. CESE subliniază în mod explicit că convențiile ONU privind drepturile omului și convențiile fundamentale ale OIM trebuie puse în aplicare în mod ambițios în toate statele din regiunea mediteraneeană, astfel încât tranziția digitală să poată contribui cu adevărat la o dezvoltare ecologică, economică și socială prosperă.

2. **Introducere**

2.1. Tranziția digitală are implicații pentru fiecare aspect al vieții noastre, de la consum la muncă și producție. Ca răspuns la pandemia mondială de COVID-19, în ultimii ani s-a înregistrat o accelerare fără precedent a acestei tranziții. Având în vedere că digitalizarea este considerată unul dintre principalii piloni ai redresării pe ambele țărmuri ale Mediteranei, instrumentele digitale sunt adoptate mai rapid ca oricând. Munca de la distanță/telemunca devine o realitate, iar comerțul electronic și economia platformelor se dezvoltă într-un ritm fără precedent, compensând închiderile întreprinderilor din cauza pandemiei. Între timp, această tranziție rapidă poate crea o nouă sursă de accentuare a inegalităților, întrucât cele mai vulnerabile categorii ale populației care se confruntă cu excluziunea digitală sunt cele afectate cel mai puternic de pandemie.

2.2. Principalele obiective ale acestui document sunt următoarele:

— evaluarea stadiului actual al tranziției digitale în regiunea euromediteraneeană, a programelor și a progreselor înregistrate;

— evidențierea potențialelor beneficii ale digitalizării și mai ales a noilor oportunități pentru IMM-uri, prin comerț electronic, învățământ online, guvernare electronică, sănătate digitală și servicii bancare digitale;

— identificarea barierelor din calea digitalizării, principalele obstacole fiind legate de infrastructura digitală și de accesul la aceasta, de decalajul digital atât în interiorul unei țări (rural/urban, femei/bărbați, tineri/vârstnici), cât și între țări (nord/sud), de lipsa competențelor digitale esențiale și de alfabetizarea digitală. Așadar, tranziția digitală poate conduce la accentuarea inegalităților dintr-o țară și la divergențe în ceea ce privește modelele de dezvoltare la nivelul țărilor din regiune;

— evidențierea riscurilor asociate cu digitalizarea, de la riscurile legate de securitatea cibernetică, suveranitate digitală, protecția datelor sau pirateria digitală până la cele asociate libertății civile.

3. **Context**

3.1. În prezent, traversăm o perioadă de digitalizare rapidă, iar instrumentele digitale sunt prezente în toate aspectele vieții noastre, inclusiv în ceea ce privește sănătatea, munca, guvernanța, educația și gestionarea unei afaceri, printre altele. În noua lume a muncii, competențele digitale sunt esențiale pentru a asigura oportunități de muncă și sunt recompensate cu venituri superioare. Economia digitală este compusă din *sectoarele IT/TIC fundamentale*, precum producția de hardware, consultanța în domeniul software și IT, serviciile de informații și telecomunicații, din *economia digitală cu domeniu de aplicare restrâns*, care cuprinde serviciile digitale și economia platformelor, și din *economia digitalizată cu domeniu de aplicare extins*, care ia în considerare activitățile economice electronice, comerțul electronic, industria 4.0, agricultura de precizie și economia algoritmică, iar economia bazată pe partajare și economia activităților mărunte se află în prim planul economiei digitale ([1]).

3.2. Digitalizarea se afla în creștere chiar dinainte de pandemia de COVID-19, principalele tendințe recente din domeniul tehnologiilor digitale fiind reprezentate de tehnologia blockchain, analiza datelor, inteligența artificială (IA), imprimarea 3D, internetul obiectelor, automatizare și robotică, cloud computing ([2]), precum și de sistemele de urmărire și de monitorizare de la distanță.

([1]) Bukht, R., și Heeks, R., „Defining, conceptualising and measuring the digital economy" (Definirea, conceptualizarea și măsurarea economiei digitale), *Development Informatics Working Papers*, nr. 68, 2017.

([2]) Digital economy report 2019, UNCTAD.

3.3. Această tendință către adoptarea rapidă a instrumentelor și tehnologiilor digitale a fost denumită cea de-a patra revoluție industrială, prezentând un potențial uriaș de a mări veniturile globale și calitatea vieții.

3.4. În plus, în condițiile în care peste 30 % din populația din întreaga lume folosește platforme de comunicare socială, digitalizarea poate fi privită ca o sabie cu două tăișuri, care poate mări coeziunea socială și reuni diferite contexte culturale sau, dimpotrivă, poate fi un instrument pentru răspândirea de idei și ideologii extreme și de știri false.

3.5. Numărul persoanelor care folosesc internetul a crescut în ultimele decenii și în regiune, ajungând la 93,2 % din populație în Spania în 2020, la 90,8 % în Cipru, 90,1 % în Israel, 86,9 % în Malta, 86,6 % în Slovenia, 84,1 % în Maroc, 77,7 % în Turcia, 77,6 % în Muntenegru și 71,9 % în Egipt. Cea mai mică cifră din regiune se înregistrează pentru Algeria, și anume 49 % din populație în 2018 (cele mai recente date disponibile, baza de date ITU World Telecommunication/ICT Indicators). Aceste cifre nu fac decât să evidențieze disparitățile regionale în ceea ce privește accesul digital. Ar trebui remarcat faptul că, la nivel național, zonele rurale și îndepărtate au niveluri mult mai scăzute de conectivitate.

3.6. Statele membre ale UE din zona mediteraneeană au susținut tranziția digitală și și-au extins politicile virtuale, inclusiv piața unică digitală ([3]) și programul „Europa digitală" ([4]). „Deceniul digital al Europei" a fost publicat de Comisia Europeană în martie 2021, evidențiind obiectivele digitale pentru 2030 și o viziune pentru transformarea digitală a Europei ([5]). Un instrument al deceniului digital este hubul *Digitalizare pentru dezvoltare* (D4D) ([6]), lansat în decembrie 2020, cu scopul de a armoniza și a coordona inițiativele digitale în rândul statelor membre ([7]). În plus, digitalizarea este un pilon principal în cadrul noii agende pentru Mediterana propuse de Comisia Europeană în februarie 2021. În special, „noua agendă vizează o redresare verde, digitală, reziliență și justă, în conformitate cu Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, cu Acordul de la Paris și cu Pactul verde european" ([8]).

3.7. Pandemia de COVID-19 a influențat comportamentul profesional și a determinat populația să lucreze de la distanță. Deși munca la distanță prezintă o serie de dezavantaje, printre avantaje se numără reducerea cheltuielilor cu naveta, a emisiilor de gaze cu efect de seră și efectele pozitive asupra mediului, precum și un echilibru mai bun între viața profesională și cea privată, în special pentru părinți ([9]). Capacitatea de muncă la distanță diferă între cele două țărmuri ale Mediteranei. Numeroși lucrători din sud au o capacitate de telemuncă mai scăzută, întrucât nu pot accesa instrumentele necesare sau, pur și simplu, desfășoară activități ce nu se pot efectua de la distanță. Al Azzawi (2021) a elaborat un indice al posibilității de a munci de la distanță pentru țările arabe, constatând un decalaj semnificativ în ceea ce privește această capacitate la nivelul regiunii. Cercetătoarea confirmă că lucrătorii cei mai vulnerabili nu pot lucra de la distanță și, astfel, au fost cei mai afectați de pandemie ([10]). Experiența Europei în ceea ce privește adoptarea pe scară largă a telemuncii subliniază importanța existenței unui cadru juridic în ceea ce privește „dreptul de a se deconecta", pentru a respecta limitele dintre viața personală și cea profesională ([11]).

3.8. Digitalizarea a condus la dezvoltarea economiei platformelor și a economiei activităților mărunte. Chiar dacă există numeroase oportunități în cadrul economiei platformelor, aceasta a condus și la tot mai multe îngrijorări cu privire la condițiile de muncă și, mai ales, la reducerea situațiilor acoperite de asigurările sociale, la fragmentarea programului de

([3]) Piața unică digitală își propune să îmbunătățească accesul, calitatea și securitatea conectivității în statele membre. https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/bloc-4.html

([4]) „Deceniul digital al Europei" este compus din patru piloni principali care acoperă competențele, infrastructura, guvernarea și afacerile: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/digital-europe-programme_en

([5]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en

([6]) Hubul Digitalizare pentru dezvoltare (D4D).

([7]) Langendorf, M., „Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls" (Aplicarea Agendei digitale a Europei în țările partenere mediteraneene: oportunități și riscuri), *IEMed. Mediterranean Yearbook*, 2021.

([8]) Renewed partnership with the Southern Neighbourhood („Un parteneriat reînnoit cu țările din vecinătatea sudică"), Comisia Europeană, 2021.

([9]) Working from home: From invisibility to decent work (Munca de acasă: de la invizibilitate la muncă decentă), OIM, 2021.

([10]) Al Azzawi, S., Lives Versus Livelihoods: Who Can Work from Home in MENA? („Vieți și mijloace de subzistență: cine poate munci de acasă în Orientul Mijlociu și Africa de Nord?"), *ERF Working Paper*, nr. 1471, 2021.

([11]) Informare EPRS pe tema *Dreptul de a se deconecta*, PE 642.847 – iulie 2020.

lucru, la scăderea veniturilor și la probleme în asigurarea drepturilor colective ([12]). În acest sens, Declarația centenarului OIM privind viitorul muncii (2019) solicită politici și măsuri pentru a aborda provocările și oportunitățile transformării digitale a muncii, inclusiv ale muncii pe platforme online.

3.9. Progresul rapid al tranziției digitale, în special în viața economică și profesională, are în mod natural efecte puternice asupra tuturor structurilor socioculturale. Astfel, s-a putut observa, în timpul Primăverii arabe, că instrumentele de comunicare digitală au fost utilizate în principal pentru organizarea cu succes a rezistenței civile și pentru cooperarea activiștilor. Cu toate acestea, evoluțiile ulterioare au arătat că, în țările în care nu au fost create structuri democratice durabile, suprimarea libertăților fundamentale – inclusiv a dreptului la libertatea de exprimare în mass-media digitală – precum și a drepturilor lucrătorilor – inclusiv a dreptului la libertatea de asociere, care devine și mai importantă în economia platformelor și a muncii la cerere – s-a înrăutățit din nou. De exemplu, organizațiile independente ale societății civile, cum ar fi sindicatele, ONG-urile din domeniul drepturilor omului sau organizațiile patronale și activiștii acestora fac obiectul represiunii doar pentru că își exercită libertățile fundamentale sau exprimă opinii contrare. În plus, site-urile de știri interne și internaționale și organizațiile independente ale societății civile sunt blocate în mod repetat. În unele state din regiunea mediteraneeană, convențiile ONU privind drepturile omului și convențiile OIM sunt adesea puse în aplicare doar formal, dar nu în mod corespunzător.

3.10. Digitalizarea este esențială pentru dezvoltarea IMM-urilor ([13]). Beneficiile variază de la reducerea costurilor, a timpului și a resurselor și îmbunătățirea eficienței până la o mai bună integrare a lanțului de aprovizionare și la diferențierea produselor ([14]). Documentul OECD „SME and Entrepreneurship Outlook 2019” ([15]) oferă o imagine mai detaliată a acestor beneficii. Un exemplu în acest sens este analiza big data, care, împreună cu senzorii, aplicațiile, cloud computingul și imprimarea 3D, permite o mai bună personalizare.

3.11. Deși există numeroase beneficii în ceea ce privește digitalizarea IMM-urilor, acestea se confruntă cu o serie de obstacole, unul dintre cele mai importante fiind lipsa accesului la finanțare ([16]). Al doilea obstacol major este lipsa accesului la competențe, educație și formare în domeniul digital, în timp ce adoptarea modelelor de afaceri și a tehnologiilor digitale necesită atât investiții financiare, cât și competențe digitale în cadrul întreprinderii. Asociația Economiștilor din Zona Euro-Mediteraneeană a elaborat un indice al pregătirii digitale pentru IMM-uri, pe baza unui sondaj adresat IMM-urilor situate la sud de Marea Mediterană. Acest sondaj a arătat că nivelul de pregătire pentru transformarea digitală depinde de capacitatea infrastructurii, de telecomunicații și de progresele tehnologice realizate la nivel național, dar și de capacitatea firmelor la nivel micro; firmele mai mari sunt mai pregătite pentru digitalizare, iar firmele mai tinere prezintă mai multe șanse să o pună în practică ([17]).

3.12. Impactul negativ al digitalizării este pierderea de locuri de muncă din cauza automatizării în unele sectoare economice. Societatea civilă poate juca un rol important în sprijinirea lucrătorilor în vederea perfecționării competențelor, cu scopul de a transforma tranziția digitală într-o tranziție justă și în conformitate cu planul de acțiune al UE bazat pe principiul de a nu lăsa pe nimeni în urmă.

3.13. Pentru a promova digitalizarea și a elabora cele mai eficace politici, este extrem de important să se măsoare și să se monitorizeze tranziția digitală folosind indicatori solizi și măsurabili. Începând din 2014, Comisia Europeană a elaborat indicele economiei și societății digitale (DESI) ([18]), prezentând progrese în domeniul digitalizării în statele membre, dar și un decalaj digital persistent ([19]). Indicele DESI poate constitui baza pentru un cadru de monitorizare de referință pentru țările mediteraneene care nu sunt membre ale UE.

([12]) Avizul Comitetului Economic și Social European privind Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Condiții de muncă mai bune pentru o Europă socială mai puternică: valorificarea deplină a beneficiilor digitalizării pentru viitorul muncii [COM(2021) 761 final] și privind Propunere de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind îmbunătățirea condițiilor de muncă pentru lucrul pe platforme [COM(2021) 762 final] (JO C 290, 29.7.2022, p. 95).

([13]) Raportul de informare al CESE pe tema *Digitalizarea și IMM-urile în regiunea mediteraneeană*.

([14]) Kergroach, S., „Giving momentum to SME digitalization”, *Journal of the International Council for Small Business*, Vol. 1, nr. 1, 2020, p. 28-31.

([15]) OCDE: SME and Entrepreneurship Outlook 2019 (IMM-urile și analiza prospectivă privind antreprenoriatul 2019).

([16]) Raportul de informare al CESE pe tema *Accesul la finanțare al IMM-urilor și al întreprinderilor cu capitalizare medie în perioada 2014-2020: oportunități și provocări*.

([17]) Ayadi, R., și Forouheshfar, Y., „MSMEs digitalization in the Mediterranean: A new digital preparedness index” (Digitalizarea MIMM-urilor în zona mediteraneeană: un nou indice al pregătirii digitale), *EMANES working paper*, 2022, în curs de publicare.

([18]) https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi

([19]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_21_5481

4. **Observații generale**

4.1. Impactul profund al tranziției digitale este resimțit la nivelul societăților și al economiilor. Deși se confruntă cu provocări în ceea ce privește asigurarea accesibilității universale și îmbunătățirea competențelor digitale ale cetățenilor, regiunea sud-mediteraneeană nu face excepție în ceea ce privește accelerarea tranziției digitale și valorificarea acesteia în numeroase domenii.

4.2. *Comerțul electronic* a luat avânt în urma măsurilor de distanțare socială. Cumpărăturile online sunt adoptate pe scară largă, dezvoltându-se atât comerțul electronic de la întreprindere la consumator (B2C), cât și comerțul electronic de la întreprindere la întreprindere (B2B). Directorul general al celui mai mare operator de comerț electronic din Africa, Jumia, a anunțat creșterea de patru ori a vânzărilor de produse de băcănie, mai ales în Tunisia și în Maroc, unde măsurile de limitare a mișcării persoanelor au condus la o creștere cu 100 % a vânzărilor ([20]).

4.3. *Învățământul online* s-a dezvoltat într-un ritm rapid, pe măsură ce au fost închise școlile din cauza pandemiei de COVID-19. Guvernele au introdus și o serie de platforme de învățare online, precum platforma „Darsak" în Iordania. Unele țări au introdus un sistem hibrid, de exemplu în Egipt ([21]). Platformele online devin foarte la modă, chiar și pentru proiecte specifice menite să asigure conectarea cu asociațiile profesionale locale, municipalități și actorii principali ([22]). O parte din finanțarea UE ar trebui să vizeze în mod explicit educația/formarea în ceea ce privește perfecționarea competențelor digitale și încurajarea tineretului să-și dezvolte competențe digitale, să studieze în domeniul IT și al IA pentru a-și asigura un loc de muncă în viitor.

4.4. Se consideră că *guvernarea electronică* reduce birocrația și povara procedurilor administrative, conducând la o prestare eficientă și facilă a serviciilor publice. În plus, poate fi un instrument de democratizare și de creștere a participării active a cetățenilor. Îmbunătățirea guvernării electronice este o prioritate pentru statele membre ale UE și constituie unul dintre pilonii indicelui DESI. Regiunea Mediteranei de sud merge, de asemenea, în această direcție. Marocul a înregistrat progrese semnificative cu inițiativa sa națională de e-guvernare ([23]). În 2019, Egiptul a lansat un sistem de plată electronică pentru colectarea creanțelor fiscale și plata facturilor, printre altele. În ianuarie 2020, Ministerul Economiei Digitale din Iordania și-a migrat infrastructura de tehnologia informației și comunicațiilor (TIC) în cloud pentru a extinde serviciile oferite cetățenilor ([24]).

4.5. *Sănătatea digitală* este o modalitate rentabilă de a obține și de a furniza sprijinul necesar. Soluțiile de sănătate digitală au jucat un rol esențial în lupta împotriva pandemiei de COVID-19. Aceste soluții folosesc telemedicina și aplicații mobile pentru sănătate. În ultimii doi ani, analiza big data pentru supravegherea epidemiologică s-a dovedit a fi utilă în lupta împotriva pandemiei. De exemplu, în Tunisia, un grup de medici a lansat o platformă digitală pentru consultări online – *Tobba.tn* ([25]).

4.6. *Serviciile bancare digitale* reprezintă un instrument eficient pentru a transpune în realitate incluziunea financiară, serviciile bancare mobile dovedindu-și deja rolul în trecut. Soluțiile de tehnologie financiară pot îmbunătăți transformarea digitală și incluziunea financiară. Aceste servicii sunt tot mai des folosite, iar scopul lor este de a elimina complet utilizarea cecurilor și a tranzacțiilor cu numerar, ceea ce ar putea duce la excluderea persoanelor în vârstă care s-ar putea să nu dispună de competențele digitale necesare.

4.7. *Justiția digitală* facilitează accesul la servicii juridice și reduce costul audierilor în fața instanței, al procedurilor de depunere a dosarelor etc. și timpul necesar pentru accesarea acestora.

([20]) Sidło, K., „Digital Transformation in the Southern Neighbourhood" (Transformarea digitală în vecinătatea sudică), *EuroMeSCo Euromed Survey*, 2021.

([21]) El Kadi, T.H., „Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region" (Disparități în revoluția digitală: COVID-19 și decalajul digital în regiunea euromediteraneeană), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

([22]) De exemplu, în acest proiect se propune ca proprietarul platformei să fie UE, municipalitățile, universitățile, întreprinderile sau ministerele educației din Turcia, Maroc, Egipt și Algeria: Akpınar P., van Heukelingen, N., Babüroğlu O.N. și Durukan, F.R., A new formula for collaboration: Turkey, the EU & North Africa („O nouă formulă de colaborare: Turcia, UE și Africa de Nord"), 2022.

([23]) Digital Government Review of Morocco (Evaluarea guvernării digitale a Marocului), OCDE, 2018.

([24]) El Kadi, T.H., „Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region" (Disparități în revoluția digitală: COVID-19 și decalajul digital în regiunea euromediteraneeană), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

([25]) El Kadi, T.H., „Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region" (Disparități în revoluția digitală: COVID-19 și decalajul digital în regiunea euromediteraneeană), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

4.8. Având în vedere impactul actual al încălzirii globale, reducerea lanțului de aprovizionare cu alimente și creșterea prețurilor la alimente, industria agricolă poate deveni mai competitivă și mai eficientă aplicând agricultura de precizie și folosind tehnologiile big data și blockchain. Aceasta poate asigura eficiență ridicată în ceea ce privește gestionarea apei, a nutrienților din sol și controlul bolilor, cu o monitorizare avansată a temperaturii și o nevoie scăzută de forță de muncă ([26]) și, prin urmare, poate deveni un instrument de atenuare a problemelor climatice.

4.9. Modelele de utilizare a internetului variază de la o țară mediteraneeană la alta. În țările din sudul Mediteranei domină utilizarea internetului prin intermediul telefoanelor mobile și al platformelor de comunicare socială. Cu toate acestea, spre deosebire de țările din nordul Mediteranei, cumpărăturile online nu sunt foarte comune. Această situație s-ar putea explica într-o anumită măsură prin excluziunea financiară și printr-o proporție scăzută a deținerii de conturi bancare în sud ([27]).

5. **Obstacolele în calea digitalizării**

5.1. Unul dintre principalele obstacole în calea digitalizării este decalajul digital, care există nu numai între țări, în special între țările mediteraneene [există diferențe semnificative în cadrul ediției din 2021 a indicelui de pregătire pentru rețea-NRI ([28])]. La nivel național, diferite categorii ale populației au niveluri diferite de acces la instrumente tehnologice. Decalajul este prezent între bărbați și femei, zone rurale și urbane, tineri și vârstnici. Din perspectivă profesională, există un decalaj digital în ceea ce privește dimensiunea și sectorul de activitate, firmele mai mici – spre deosebire de cele mai mari – confruntându-se cu costuri exorbitante nu numai în ceea ce privește materialele, ci și, mai ales, din cauza nevoii de a perfecționa forța de muncă. Alți factori socioeconomici, cum ar fi venitul și nivelurile de educație, pot fi o sursă de excluziune digitală.

5.2. Majoritatea țărilor din vecinătatea sudică prezintă decalaje semnificative în ceea ce privește acoperirea cu internet mobil. Această problemă apare mai ales în țările cu o suprafață mare, precum Algeria și Libia și, într-o măsură mai mică, în Egipt. Investițiile în infrastructura digitală și construirea unor conexiuni internet de mare viteză stabile sunt esențiale în zonele rurale, unde digitalizarea poate fi o pârghie pentru o creștere favorabilă incluziunii ([29]).

5.3. Analfabetismul digital, mai prezent în rândul persoanelor cu un nivel de educație mai scăzut, este adesea evidențiat ca fiind un alt obstacol în calea digitalizării. Acest lucru necesită realizarea de reforme ale programelor educaționale și de formare profesională, astfel încât să includă competențe digitale vitale pentru viitoarea piață a muncii. De asemenea, digitalizarea este considerată parte a nevoilor de perfecționare ale angajaților.

5.4. Genul este un alt factor care influențează alfabetizarea digitală, bărbații având de regulă un acces mai bun la instrumentele digitale și, în consecință, dispunând de competențe digitale mai bune. În Tunisia, 72,5 % dintre bărbați și doar 61,1 % dintre femei folosesc internetul. Unele țări au redus deja acest decalaj. În Slovenia, de exemplu, decalajul este mai mic de 2 puncte procentuale, 87,2 % dintre bărbați și 86 % dintre femei folosind internetul. Turcia, pe de altă parte, prezintă un decalaj de gen mai mare în ceea ce privește accesul la internet, și anume de 11,2 procente (ITU World Telecommunications/ICT Indicators). Statele membre ale UE se angajează să reducă decalajul de gen în ceea ce privește competențele digitale până în 2030, dezvoltând politici prin care să încurajeze fetele să studieze discipline TIC și monitorizând progresele prin intermediul tabloului de bord *Women in Digital* (Femei în sectorul digital).

6. **Riscurile asociate digitalizării**

6.1. Creșterea îngrijorărilor cu privire la faptul că guvernele, întreprinderile și cetățenii își pierd treptat controlul asupra propriilor date aduce în discuția problema „suveranității digitale”. Această situație afectează și capacitatea de inovare a țărilor, precum și capacitatea de a elabora acte legislative într-un mediu digital ([30]). Aceste preocupări sunt valabile deoarece Europa și Mediterana au rămas în urmă în ceea ce privește investițiile în IA, în timp ce giganții platformelor de comunicare socială din exterior dobândesc o influență tot mai mare.

([26]) Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Tranziția energetică și digitală a zonelor rurale” (aviz din proprie inițiativă) (JO C 486, 21.12.2022, p. 59).

([27]) El Kadi, T.H., „Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region” (Disparități în revoluția digitală: COVID-19 și decalajul digital în regiunea euromediteraneeană), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

([28]) https://networkreadinessindex.org/nri-2021-edition-press-release/

([29]) Smart Cities and Inclusive Growth (Orașele inteligente și creșterea favorabilă incluziunii), OCDE, 2020.

([30]) Informare EPRS pe tema *Digital sovereignty for Europe* (Suveranitatea digitală pentru Europa) (PE 651.992 – iulie 2020).

6.2. Unele dintre țările mediteraneene sunt reticente în a se implica în tranziția digitală rapidă. Lipsa de voință politică se datorează temerii de a-și pierde controlul asupra populației, ceea ce duce la filtrarea conținutului și la cenzură. Între timp, instrumentele digitale au ajuns să permită organizațiilor societății civile să se facă auzite și să promoveze democrația. Cvartetul pentru dialog național tunisian, laureat al Premiului Nobel pentru Pace 2015, este un exemplu al rolului important pe care organizațiile societății civile îl pot juca într-o tranziție pașnică a unei societăți.

6.3. Întrucât digitalizarea pregătește terenul pentru dezvoltarea socială și economică, o autoritate independentă ar trebui să instituie un cadru de reglementare digital adecvat, promovând principiile drepturilor digitale, cum ar fi neutralitatea internetului.

6.4. Digitalizarea rapidă crește riscul amenințărilor cibernetice. Autoritățile au un rol fundamental în constituirea unui cadru legislativ bine definit pentru protejarea utilizatorilor. În prezent, Marocul, Tunisia, Algeria și Egiptul au pus în aplicare legi privind securitatea cibernetică. Totuși, aceste legi nu conțin componente privind protecția datelor ([31]). Este esențial să se protejeze datele cu caracter personal sensibile ale persoanelor, cum ar fi datele referitoare la sănătate etc.

6.5. Protecția datelor devine unul dintre cele mai importante aspecte ale tranziției digitale. Problema proprietății și a protejării volumului masiv de date ocupă un loc fruntaș pe agenda responsabililor de elaborarea politicilor. Acest lucru este o reacție la dezvoltarea analizei big data și la faptul că platformele de comunicare socială dobândesc o putere și o influență fără precedent. Se susține că, în vecinătatea sudică, cadrul de reglementare nu este încă bine dezvoltat, iar actele legislative pentru tehnologiile emergente nu sunt adoptate suficient de repede ([32]). Există țări care chiar își exprimă lipsa de voință politică de a progresa în această privință. Problema este și mai gravă în cazul datelor sensibile, de exemplu în ceea ce privește aplicațiile și platformele de sănătate. Scepticismul se manifestă mai ales în țările sudice, unde este posibil să nu existe încă acte legislative privind RGPD și o protecție similară a confidențialității. În Europa, Actul legislativ privind serviciile digitale și Regulamentul privind piețele digitale își propun să construiască un spațiu digital mai sigur pentru utilizatori, stimulând totodată inovarea și competitivitatea.

6.6. Pirateria digitală este un alt dezavantaj al digitalizării. Creațiile digitalizate supuse drepturilor de proprietate intelectuală (DPI) sunt extrem de ușor și de ieftin de copiat și de distribuit pe scară largă. Întreprinderile din sectorul creației vor suferi mai mult de pe urma acestui fenomen și, în absența unor acte legislative eficace, modelele de afaceri ale artiștilor și ale lucrătorilor care desfășoară activități creative vor deveni nesustenabile.

6.7. Digitalizarea poate conduce la oprimarea drepturilor civile. În unele țări, drepturile digitale sunt atacate de autorități, întrucât digitalizarea este considerată un mijloc de supraveghere. De exemplu, din cauza pandemiei, au fost utilizate aplicații de localizare pentru a monitoriza răspândirea virusului, ceea ce ridică semne de întrebare cu privire la drepturile omului ([33]). Posibilitatea de a urmări fiecare activitate digitală reprezintă o amenințare gravă la adresa democrației și poate fi utilizată ca mijloc de opresiune. Raportul din 2021 privind libertatea internetului menționează Franța pe primul loc, cu un scor de 78 din 100, urmată de Italia cu 76, Tunisia cu 63, Maroc cu 53, Liban cu 51, Iordania cu 47, Turcia cu 34 și Egipt cu 26 ([34]).

6.8. Decalajul digital persistent poate conduce la inegalități și divergențe mai semnificative în regiunea mediteraneeană. Unele țări nu au infrastructură digitală (acoperire sau acces la servicii fixe de bandă largă) sau unele zone îndepărtate și rurale pot rămâne pur și simplu fără acoperire sau fără rețele 4G/5G. O altă sursă a decalajului este reprezentată de lipsa competențelor digitale în rândul populației și de analfabetismul digital. În special, nivelurile scăzute de alfabetizare digitală sunt mai comune în rândul țărilor din sud, mai ales în cazul femeilor și al vârstnicilor ([35]).

([31]) Langendorf, M., „Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls" (Aplicarea Agendei digitale a Europei în țările partenere mediteraneene: oportunități și riscuri), IEMed. Mediterranean Yearbook, 2021.

([32]) Sidło, K., „Digital Transformation in the Southern Neighbourhood" (Transformarea digitală în vecinătatea sudică), EuroMeSCo Euromed Survey, 2021.

([33]) Langendorf, M., „Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls" (Aplicarea Agendei digitale a Europei în țările partenere mediteraneene: oportunități și riscuri), IEMed. Mediterranean Yearbook, 2021.

([34]) https://freedomhouse.org/policy-recommendations/internet-freedom

([35]) Sidło, K., „Digital Transformation in the Southern Neighbourhood" (Transformarea digitală în vecinătatea sudică), EuroMeSCo Euromed Survey, 2021.

6.9. Crearea giganților tehnologici generează un obstacol pentru concurența echitabilă pe piețele digitale. Evaziunea fiscală face ca condițiile din cadrul pieței să fie inechitabile pentru IMM-urile locale emergente, care prezintă șanse mici de supraviețuire. De asemenea, evaziunea fiscală contribuie la exodul creierelor în domeniul digital. Un alt risc asociat giganților tehnologici este capacitatea acestora de a absorbi actorii emergenți, ceea ce creează monopoluri și împiedică crearea de huburi digitale în Europa și în zona mediteraneeană. Cauza poate fi un cadru de reglementare și chiar lacunelor fiscale pentru întreprinderile multinaționale, ceea ce afectează în mod negativ concurența loială.

6.10. Faptul că nu sunt puse în aplicare în mod corespunzător convențiile ONU privind drepturile omului și convențiile OIM în unele state din regiunea mediteraneeană reprezintă un obstacol în calea înființării de organizații independente ale societății civile – inclusiv ONG-uri, sindicate independente și asociații patronale – și, prin urmare, pune în pericol tranziția digitală durabilă. Prin urmare, CESE subliniază în mod explicit că convențiile ONU privind drepturile omului și convențiile OIM trebuie puse în aplicare în mod ambițios în toate statele din regiunea mediteraneeană, astfel încât tranziția digitală să poată contribui cu adevărat la o dezvoltare ecologică, economică și socială prosperă.

6.11. În plus, războiul din Ucraina constituie o amenințare majoră pentru țările din regiune și ar putea fi asociat unor riscuri sporite de atacuri la adresa securității cibernetice.

Bruxelles, 14 decembrie 2022.

Președinta
Comitetului Economic și Social European
Christa SCHWENG